

Máramarosi út

A hegyi csatornaépítés miatt az érdeklődés középpontjába került út 1936-ban kapta a Máramaros nevet. Egyesületünk székháza is egy máramarosi település nevét viselő utcában áll, melyről a Toronyát bemutató cikkben szó esett már.

A Máramaros névvel először kisdíák korában találkozhat az emberfia, amikor Petőfi Sándor „Tisza” című versét magolja. Újabbán a nagybányai és novati ércdúsítók elszabadult iszaptömegének tiszai mérgezése során és az árvizek idején fordult e táj felé a figyelem.

Máramaros a történelmi Magyarország észak-keleti határán, Gácsországgal és Bukovinával szomszédos táj, melynek területén a hasonló nevű vármegye létesült. E vidéken több ország igyekezett osztozkodni a legújabb időkig. A trianoni békeszerződés értelmében a vármegye dél-keleti fele Romániához, észak-keleti része pedig Csehszlovákiához került. Ez a rész a bécsi döntés után visszakerült Magyarországhoz, majd még a világháború befejezése előtt – Kárpátalja más tájaival együtt – „önként” csatlakozott a Szovjetunióhoz. Ennek szétesése után Ukrajnához került.

1. kép - Máramarosi vármegye térképe

Kiss Lajos „A földrajzi nevek etimológiai szótára” így ír e névről (a rövidítések feloldásával): „A vidéket, majd a vármegyét az Iza bal oldali mellékfolyójáról, a Máramaros-ról nevezték el. (A folyó újabban használatos névváltozata a rövid magyar Mára.) A Máramaros folyónév olyan összetételnek látszik, melynek mindkét tagjában az időszámításunk előtti *mori~mōri 'tenger, állóvíz' tő rejlik. A román Maramureș a magyarból való.”

Itt érdemes megemlíteni ugyanezen mű magyarázatát a megye egykori székhelyének nevééről. „A Sziget helynév a magyar sziget főnévből keletkezett. A település abban a szögletben épült, amelyet bal felől a Tiszába torkolló Iza és a Tisza alkot. A román Sighet a magyarból való.”

A Romániához került hasonló nevű megyerész közigazgatási központja ma Nagybánya. Az Ukrajnához került terület a Huszti, Ilosvai, Ökörmezői, Rahói és Técsői járásokhoz tartozik.

A cikk terjedelmi korlátai miatt meglehetősen nehéz bemutatni ezt a táji érdekességekben és szépségekben gazdag vidéket, csak néhány nevezetesség említésére szorítkozhatunk.

Az Északkeleti-Kárpátok, a Vihorlát-Gutin és a Keleti-Kárpátok hegységrendszere vonul végig a megyén. A Máramarosi havasok legmagasabb pontja a Hóvár vagy Hoverla (2061 m), mely egyben Ukrajna legmagasabb csúcsa is. A Kárpátok gerincén több passzus vezet át, úgymint a Toronyai-, a Légió-, a Pántor- és a Tatár-hágó.

2. kép - Fekete Tisza forrása

Vizei közül a legfontosabb a Tisza, mely itt ered. A Fekete-Tisza szépen foglalt forrása 1680 m-es magasságban található, az Aklosnyereg alatt. A Fehér-Tisza forrását a millennium tiszteletére határozta meg a szegedi Geo-Environ Környezetvédő Egyesület és a rahói Kárpáti Bioszféra Rezervátum közös kutatócsoportja. Bár megjelölték a forrást, ennek megtalálása ma sem könnyű feladat. A két forráság Rahó fölött egyesül. A kevés tó közül legismertebb a Szinevéri-tó, a Talabor forrásvidékén. Említésre méltó a sok ásványvízforrás, melyek némelyike sótartalmú.

Éghajlata meglehetősen zord és csapadékos. A rablógazdálkodás miatt letarolt erdők képtelenek felfogni a dús csapadékot és ez az oka az egyre súlyosbodó sorozatos árvizeknek.

A magas fekvés és a rossz talaj miatt éppen csak a saját szükségletükre tudnak növényeket termelni az itt lakók. A szűkös megélhetést az erdő, a

bányák és a havasi állattartás biztosítja. A sókészlet szinte kimeríthetetlen. Az aknasugatagi és rónaszéki bányák bezártak, az aknaszlatinai bánya küzd még a fennmaradásért.

Tagányi Károly „Magyarország címerháza” szerint „Máramaros vármegye 1748-ban kapott címerét, melyet V. Ferdinánd erősített meg 1837-ben. A tojásdad pajzs két részre van osztva. A felső rész ezüst mezején két zöld fenyőfa közt egy sziklás sóakna szája tátong el, melyben két feketébe öltözött sóvágó csákánnyal kezükben áll egymással szemközt, míg az akna tetején jobbra fordulva egy zerge látható. Az alsó rész kék mezeje pedig a megyének négy folyóját – a Tiszát, Talabort, Nagyat és a Visót – hullámos ezüst polya alakjában jelképezi.”

3. kép - Árpádházi Szent Kunigunda szobra

Az utcaneveknél maradvánnyá megemlíthető, hogy Óbudán a Testvérhegy lábánál található a Kunigunda utca. Árpádházi Szent Kunigunda (vagy Kinga) IV. Béla leánya volt, aki Szemeremes Boleszló lengyel királyhoz ment feleségül. Kinga a Lengyelországon végig söprő tatár pusztítás után hazatért Magyarországra, hogy apjától segítséget kérjen a nélkülöző lengyelek számára. Ekkor kapta ajándékba a szlatinai sóbányát. Jegygyűrűjét a birtokbavétel jeleként az aknába dobta. A legenda szerint, amikor Wieliczkában sóbányát nyitottak, az első sötétben megtalálták Kinga gyűrűjét. Az aknaszlatinai bánya egyik felhagyott és vízzel feltöltődött aknája ezért viseli Kunigunda nevét és Wieliczkában is ápolják emlékét.

Máramaros kezdetben királyi birtok volt. A fennmaradt okleveleinkben 1199-ben fordul elő először. Jelentősebb mértékű betelepítése a XIII. században kezdődik. A sorozatos tatár, kun, lengyel stb. betörések megállítására (ld.: Tatár-hágó) románokat, az erdőművelésre és bányamunkákra németeket telepítettek. Ez utóbbiak máig meglevő jelenlétére utal Rahó Cipszeráj nevű negyede. Galícia felől a kisoroszok (ruszinok, rutének) több hullámban érkeztek.

Ma javarészt a ruszinok hucul és lemko népcsoportja lakja e vidéket, meglehetősen nehéz küzdelmet folytatva az őket nem létezőnek tekintő ukrán álladalommal. Hasonlóan nehéz körülmények között küzd a fennmaradásért a Tisza forrásvidékén élő magyarság. Rahó, valamint a Fekete-Tisza völgyében Kőrösmező és a Fehér-Tisza völgyében Tiszabogdány a jelentősebb szórványtelepülések. Máramarossziget a környékbéli szóránymagyarság központja.

4. kép - Cruszin viseletek

A sószállító és hadiutak védelmére épült „Husztnak romvára” szintén ismerős diákkorunkból. Huszt a máramarosi négy koronaváros központja volt, és a legenda szerint neve a másik három koronaváros kezdőbetűjéből áll: Hosszúmező, Visk (V=U), Sziget (= Máramarossziget), Técső.

5. kép - Dolhai várkastély melletti emlékmű

Említésre méltó a dolhai várkastély, mely mellett áll az az emlékmű, mely a Gácsországból érkező Rákóczi elé siető kurucok vesztés csatájának állít emléket (1703. jún. 7.). Tavaly, a csata háromszázadik évfordulóján pótolták a „dicsőséges felszabadítók” által az emlékműről levert turulmadarat. A rombolásra nem sok okot adott az oszlop, mert az alatta nyugvók jó része a „gens fidelissima”, vagyis Rákóczi legkedvesebb népének, a ruszinnak fiai voltak, a kőbe vésett cirill-betűs felirat szerint.

Az erősségek sorából nem lehet kihagyni az Árpád-vonalat sem, melynek jelentős szakasza húzódott e táj jól védhető völgyeiben és hágóinak előterében, a Toronyai-hágótól a Tatár-hágóig.

A Máramarosból elszármazott jeles személyiségek közül meg kell említeni Hollósy Simon festőművészt, a nagybányai művésztelep egyik alapítóját, Leövey Klárát, a magyar nőnevelés egyik úttörőjét, Prielle Kornélia színművésznőt, Elie Wiesel Nobel-díjas író. A nemrég megnyílt szigeti magyar gimnázium Leövey Klára nevét vette fel.

6. kép - Osztrika, az Árpád vonal táblával jelölt fedezéke

7. kép - Vízfogó, az Orzenka völgyben

A vasút kiépítéséig jelentős volt a vízi szállítás. A hegyekben kitermelt fát a Tisza mellékfolyóin és magán a Tiszán szállították. A tutajok a só szállításában is jelentős részt vállaltak. A sekély vízű mellékfolyókon vízfogókat építettek, melyekből hetenként engedték le a vizet, mely hátára vette a gát alatt összeállított tutajokat. Nem volt veszélytelen foglalkozás a sebesen rohanó áradat hátán megtartani a rakományt.

A Máramarosi Sóvasút, valamint az ország belseje felé tartó fővonal megépítésével a tutajozás megszűnt. A háborúk nyomán a gyakori és ésszerűtlen határmegállapítások miatt a Felső-Tisza völgyét hol hosszában, hol keresztben kettévágták, elszakítva egymástól a part-menti települések két felét. A háború végén visszavonuló németek által fel nem robbantott hidakat a szovjet hatalom rombolta le a „népek barátsága” jegyében emelt vasfüggöny létesítésekor.

Mindez a vasúti közlekedést is nehézkessé, lassúvá tette. Különös gondot okoz a nyomtávkülönbség. Gyakran látni a partot váltani kénytelen vaspályán fonódott vágányt, melyen nagy ritkán mindkét nyomtávú szerelvény feltűnhet.

Az erdei vasutakban egykor oly gazdag vidéken mára csak a Vasér völgyében maradt meg egy gőzüzemű kisvasút. A taracvölgyi kisvasutat az utóbbi évek két nagy árvize rombolta szét.

Mindezen nehézségek ellenére érdemes felkeresni ezt a szép vidéket, főként, ha tudjuk, hogy Terebesfejérpatakig befelé megyünk Európába, mert itt áll a földrészünk közepét jelölő kőoszlop. A helység kis templomának titulusa: Szent Benedek, Európa Fővédőszentje – bizonyára nem véletlenül.

(-n -s)